ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
7 Μαρτίου 1985 *

Στην υπόθεση 48/84,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Oberlandesgericht Koblenz προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του Πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με την οποία το εν λόγω δικαστήριο ζητεί, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του μεταξύ

Hannelore Spitzley

και

Sommer Exploitation SA

την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 17 και 18 της προαναφερθείσας Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα)

συγκείμενο από τους G. Bosco, πρόεδρο τμήματος, T. Koopmans και R. Joliet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Sir Gordon Slynn
γραμματέας: P. Heim

αφού άκουσε τις παρατηρήσεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπούμενης από τον Christof Böhmer, του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενου από τον J. R. J. Braggins και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους Johannes F. Buhl, νομικού συμβούλου, και Jörn Pipkorn, μέλους της νομικής υπηρεσίας,

μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Ιανουαρίου 1985,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Το μέρος που περιέχει τα πραγματικά περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

1 Με Διάταξη της 3ης Φεβρουαρίου 1984, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 24 Φεβρουαρίου 1984, το Oberlandesgericht Koblenz υπέβαλε, δυνάμει του Πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: η Σύμβαση), προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 17 και 18 αυτής της Σύμβασης.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της επιχείρησης Sommer Exploitation SA (στο εξής: η Sommer), με έδρα το Neuilly (Γαλλία), κατασκευάστριας υφασμάτων από πίλημα, και της H. Spitzley, ιδιοκτήτριας επιχειρήσεως εγκατεστημένης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ως προς την εξόφληση ορισμένων παραδόσεων υφασμάτων που αγόρασε η Spitzley από τη Sommer.

3 Η Sommer άσκησε ενώπιον του Landgericht Koblenz αγωγή κατά της Spitzley η οποία και δεν αμφισβήτησε το βάσιμό της. Αντέταξε, όμως, προς συμψηφισμό τα ποσά που οφείλει η Sommer στο σύζυγό της W. Spitzley.

4 Η Spitzley ισχυρίστηκε ότι η Sommer οφείλει τα ποσά αυτά στο σύζυγό της ως προμήθεια από την εκτέλεση συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπίας που είχε συναφθεί το 1976 και ότι οι απαιτήσεις αυτές εκχωρήθηκαν αργότερα σ' αυτήν.

5 Ενώπιον του Landgericht, η Sommer αντέκρουσε επί της ουσίας την ένσταση συμψηφισμού που πρότεινε η Spitzley. Το Landgericht, αποφαινόμενο επί της ουσίας, δεν δέχτηκε παρά για περιορισμένο μόνο ποσό το συμψηφισμό και καταδίκασε τη Spitzley να καταβάλει το υπόλοιπο του ποσού που ζητούσε η Sommer.

6 Το Oberlandesgericht του Koblenz, ενώπιον του οποίου άσκησαν έφεση τόσο η Spitzley όσο και η Sommer, επελήφθη του ζητήματος κατά πόσο τα γερμανικά δικαστήρια είχαν διεθνή δικαιοδοσία για να κρίνουν την ένσταση συμψηφισμού που πρότεινε η Spitzley. Παρατηρεί σχετικά ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπίας που είχε συναφθεί μεταξύ του Spitzley και της Sommer περιείχε, στο άρθρο VII, ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του τόπου της έδρας της Sommer, δηλαδή των γαλλικών δικαστηρίων, για οποιαδήποτε διαφορά που θα προέκυπτε από την εν λόγω σύμβαση.

7 Στη Διάταξη περί παραπομπής, εντούτοις, το Oberlandesgericht υπογράμμισε ότι ναι μεν από την ύπαρξη και την ερμηνεία αυτής της ρήτρας συνάγεται η έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας των γερμανικών δικαστηρίων, η συμπεριφορά της Sommer, όμως, η οποία δεν επικαλέστηκε ποτέ τη ρήτρα αυτή αλλά, αντιθέτως, ανέπτυξε την άμυνά της επί της ουσίας, μπορεί να επέφερε το αποτέλεσμα να αποκτήσουν διεθνή δικαιοδοσία τα γερμανικά δικαστήρια, σύμφωνα με το άρθρο 18 της Σύμβασης.

8 Το Oberlandesgericht έκρινε, συνεπώς, αναγκαίο να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα:

« 1) Σε δίκη που προτείνεται ένσταση συμψηφισμού απαίτησης, η οποία δεν βασίζεται στην ίδια σύμβαση ή στα ίδια πραγματικά περιστατικά, στα οποία στηρίζεται η απαίτηση που αποτελεί τη βάση της αγωγής και για την οποία, σύμφωνα με το άρθρο 17 της Σύμβασης, υπάρχει έγκυρη συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας, το γεγονός ότι ο ενάγων παρίσταται ενώπιον του δικαστηρίου, χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού, αποκλείει την απαγόρευση συμψηφισμού ενώπιον δικαστηρίου, η οποία απορρέει από τη συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας και από την ερμηνεία της συμφωνίας αυτής (απόφαση του Δικαστηρίου των ΕΚ της 9ης Νοεμβρίου 1978 στην υπόθεση 23/78, Meeth κατά Glacetal);

Ή

2) Σ' αυτή την περίπτωση το επιληφθέν δικαστήριο, λόγω της συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας και της απαγόρευσης συμψηφισμού που περιέχεται σ' αυτήν, κωλύεται να αποφανθεί επί της ενστάσεως συμψηφισμού, παρά το γεγονός ότι ο ενάγων παρέστη χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού; »

9 Η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις δυνάμει του άρθρου 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου, εξέφρασαν όλες την άποψη ότι στα ερωτήματα αυτά προσήκει απάντηση κατά την έννοια της πρώτης από τις δύο εκδοχές που προτείνει το εθνικό δικαστήριο.

10 Με τα υποβληθέντα ερωτήματα, το εθνικό δικαστήριο ζητεί, ουσιαστικά, να πληροφορηθεί κατά πόσο η παρέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας που απορρέει, σύμφωνα

με το άρθρο 18 της Σύμβασης, από το γεγονός ότι ο εναγόμενος παρίσταται χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του επιληφθέντος δικαστηρίου ισχύει:

— όταν η έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου αφορά όχι το αίτημα της αγωγής αλλά την ένσταση συμψηφισμού που προτείνει ο εναγόμενος·

— όταν η έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου απορρέει από ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 17 της Σύμβασης.

11 Το άρθρο 18 της Σύμβασης έχει ως εξής:

« Πέραν των περιπτώσεων όπου η διεθνής δικαιοδοσία απορρέει από άλλες διατάξεις της παρούσας συμβάσεως, το δικαστήριο συμβαλλόμενου κράτους ενώπιον του οποίου ο εναγόμενος παρίσταται αποκτά διεθνή δικαιοδοσία. Ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται, αν η παράσταση έχει ως σκοπό την αμφισβήτηση της διεθνούς δικαιοδοσίας ή αν υπάρχει άλλο δικαστήριο με αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 16 ».

12 Το άρθρο 17, εξάλλου, ορίζει ότι:

« Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστο έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, συμφώνησαν είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση, ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια συμβαλλόμενου κράτους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία.

Οι συμφωνίες διεθνούς δικαιοδοσίας δεν παράγουν έννομες συνέπειες αν είναι αντίθετες προς τις διατάξεις των άρθρων 12 και 15 ή αν τα δικαστήρια, τη διεθνή δικαιοδοσία των οποίων αποκλείουν, έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 16.

Αν η συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας έχει καταρτισθεί προς όφελος μόνο ενός των μερών, το μέρος αυτό διατηρεί το δικαίωμα να προσφύγει σε κάθε άλλο δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με την παρούσα σύμβαση ».

13 Πρέπει να σημειωθεί ότι οι δύο αυτές διατάξεις αποτελούν το τμήμα 6 του τίτλου ΙΙ της Σύμβασης, το οποίο τιτλοφορείται « Παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας ». Ενώ το άρθρο 17 έχει ως αντικείμενο τη συμβατική παρέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας, το άρθρο 18 αφορά τη σιωπηρή παρέκταση που προκύπτει από το γεγονός ότι ο εναγόμενος παρίσταται χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του επιληφθέντος δικαστηρίου.

14 Η ύπαρξη των δύο αυτών διατάξεων δείχνει ότι η Σύμβαση παρέχει στους διαδίκους, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών που προβλέπονται αντίστοιχα στο άρθρο 17, δεύτερη παράγραφος, και στο άρθρο 18, δεύτερη φράση, τη μεγαλύτερη δυνατή ευχέρεια επιλογής του δικαστηρίου, στο οποίο επιθυμούν να φέρουν τις διαφορές τους προς επίλυση.

15 Ειδικότερα, το άρθρο 18 στηρίζεται στη σκέψη ότι με το να παρίσταται ο εναγόμενος στο δικαστήριο ενώπιον του οποίου ασκήθηκε η αγωγή, χωρίς να αμφισβητεί τη διεθνή δικαιοδοσία του, εκδηλώνει σιωπηρά τη συναίνεσή του ως προς την υποβολή της διαφοράς σε δικαστήριο άλλο από εκείνο που ορίζουν οι άλλες διατάξεις της Σύμβασης.

16 Το εθνικό δικαστήριο ερωτά, καταρχάς, αν το άρθρο 18 έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις σαν αυτή που του έχει υποβληθεί, όταν, δηλαδή, ο ενάγων είναι εκείνος που δέχεται, ενώπιον του δικαστηρίου, στο οποίο ο ίδιος προσέφυγε, να απαντήσει επί της ουσίας σε ένσταση συμψηφισμού, την οποία προτείνει ο εναγόμενος και ως προς την οποία το επιλφθέν δικαστήριο δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία.

17 Οι σχετικές αμφιβολίες που εκφράζει το εθνικό δικαστήριο οφείλονται στη διατύπωση του άρθρου 18. Πράγματι, η διάταξη αυτή προβλέπει ρητά μόνο την παρέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας που προκύπτει από το γεγονός ότι παρίσταται ο εναγόμενος ενώπιον του δικαστηρίου, στο οποίο προσέφυγε ο ενάγων.

18 Εντούτοις, από την ερμηνεία του άρθρου 18 βάσει του σκοπού που επιδιώκει η διάταξη αυτή καθώς και τα συμφραζόμενα, όπως αναπτύχθηκαν ανωτέρω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι και οι περιπτώσεις σαν αυτή που αναφέρει το εθνικό δικαστήριο εμπίπτουν επίσης στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 18.

19 Πράγματι, ο ενάγων, κατά του οποίου ο εναγόμενος προτείνει ένσταση συμψηφισμού, για την οποία το επιληφθέν δικαστήριο δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία, και ο οποίος αμύνεται επί της ουσίας κατά της ενστάσεως αυτής, χωρίς ταυτόχρονα να αμφισβητεί τη διεθνή δικαιοδοσία του επιληφθέντος δικαστηρίου, βρίσκεται σε θέση ανάλογη με τη θέση του εναγομένου που παρίσταται στο δικαστήριο, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε η αγωγή και παραλείπει να προτείνει ένσταση αναρμοδιότητας του δικαστηρίου αυτού, περίπτωση η οποία προβλέπεται ρητά από το άρθρο 18.

20 Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι, σε περιπτώσεις σαν αυτή που απασχολεί το εθνικό δικαστήριο, η στάση του ενάγοντος επιφέρει, σύμφωνα με το άρθρο 18 της Σύμβασης, παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου, εφόσον πληρούνται και οι άλλες προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης αυτής, όπως προσδιορίστηκαν, ιδίως, με την απόφαση της 24ης Ιουνίου 1981 (Elefanten Schuh, 150/80, Συλλογή σ. 1671).

21 Η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται εξάλλου, όπως ορθώς παρατηρεί η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, στις ανάγκες της οικονομίας της δίκης, στις οποίες, όπως δέχτηκε το Δικαστήριο με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1978 (Meeth, 23/78, Slg. σ. 2133), στηρίζεται το σύνολο της Σύμβασης, στην οποία περιλαμβάνεται το άρθρο 18.

22 Το συμπέρασμα που μόλις συνήχθη δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση από το γεγονός ότι, όπως τονίζεται στην παραπεμπτική Διάταξη, η ένσταση συμψηφισμού που προτείνει ο εναγόμενος ερείδεται σε σύμβαση ή πραγματική κατάσταση διαφορετική από εκείνη που αποτελεί τη βάση της κύριας αγωγής. Πράγματι, το γεγονός αυτό έχει σχέση με τις προϋποθέσεις του παραδεκτού της ένστασης συμψηφισμού, οι οποίες εξαρτώνται από τις νομοθετικές διατάξεις που ισχύουν στο κράτος του επιληφθέντος δικαστηρίου.

23 Το εθνικό δικαστήριο διερωτάται, κατά δεύτερο λόγο, κατά πόσον είναι δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 18, όταν η έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου απορρέει από το γεγονός ότι υπάρχει, ως προς το αντικείμενο της ένστασης συμψηφισμού, ρήτρα περί παρεκτάσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων συμβαλλόμενου κράτους διαφορετικού από το κράτος του επιληφθέντος δικαστηρίου.

24 Υπενθυμίζεται σχετικά ότι, σύμφωνα με τη δεύτερη φράση του άρθρου 18, ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται, αν υπάρχει άλλο δικαστήριο με αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 16 της Σύμβασης. Η περίπτωση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 17 δεν περιλαμβάνεται, επομένως, μεταξύ των εξαιρέσεων, τις οποίες δέχεται το άρθρο 18 για τον κανόνα που θεσπίζει.

25 Όπως έκρινε ήδη το Δικαστήριο, με την αναφερθείσα απόφασή του της 24ης Ιουνίου 1981, από την όλη οικονομία και τους σκοπούς της Σύμβασης δεν δικαιολογείται η άποψη ότι οι συνομολογούντες ρήτρα περί παρεκτάσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας κατά την έννοια του άρθρου 17 κωλύονται να υπαγάγουν εκουσίως τη διαφορά τους σε δικαστήριο άλλο από το συμφωνηθέν με την εν λόγω ρήτρα.

26 Επομένως, από το γεγονός ότι υπάρχει δικαστήριο με διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει ρήτρας περί παρεκτάσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας σύμφωνα με το άρθρο 17, δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να εφαρμοστεί το άρθρο 18, σε περίπτωση που η διαφορά αχθεί ενώπιον άλλου δικαστηρίου.

27 Συνεπώς, στα ερωτήματα που υπέβαλε το Oberlandesgericht Koblenz προσήκει η απάντηση ότι το δικαστήριο συμβαλλόμενου κράτους, ενώπιον του οποίου ο ενάγων παρίσταται, χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου σε ένσταση συμψηφισμού, η οποία ερείδεται σε σύμβαση ή πραγματική κατάσταση διαφορετική από εκείνη, στην οποία στηρίζονται τα αιτήματα της αγωγής, και για την οποία έχει συνομολογηθεί με έγκυρη συμφωνία βάσει του άρθρου 17 της Σύμβασης η αποκλειστική διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων άλλου συμβαλλόμενου κράτους, έχει διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 18 της εν λόγω Σύμβασης.

Επί των δικαστικών εξόδων

28 Τα έξοδα, στα οποία υποβλήθηκαν η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα)

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με Διάταξη της 3ης Φεβρουαρίου 1984, το Oberlandesgericht Koblenz, αποφαίνεται:

Το δικαστήριο συμβαλλόμενου κράτους, ενώπιον του οποίου ο ενάγων παρίσταται, χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου σε ένσταση συμψηφισμού, η οποία ερείδεται σε σύμβαση ή πραγματική κατάσταση διαφορετική από εκείνη, στην οποία στηρίζονται τα αιτήματα της αγωγής, και για την οποία έχει συνομολογηθεί με έγκυρη συμφωνία, βάσει του άρθρου 17 της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η αποκλειστική διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων άλλου συμβαλλόμενου κράτους, έχει διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 18 της εν λόγω Σύμβασης.

Bosco Koopmans Joliet

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 7 Μαρτίου 1985.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος

G. Bosco